

УДК 72.03:128

к. арх., О.Л.Михайлишин,
Національний університет водного господарства
та природокористування (м.Рівне)

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЙ АРХІТЕКТУРИ ЖИТЛА У МІЖВОЄННІЙ ПОЛЬЩІ

У статті розглянуті основні концепції розвитку архітектури масового житлового будівництва в II Польській Республіці в контексті західноєвропейських тенденцій та внутрішніх соціально-економічних умов. Виявлено роль концепцій у формуванні нової „моделі проживання” та їх вплив на типологію житла, розвиток експериментального проектування.

Ключові слова: масове і мінімальне житло, квартира, індустріалізація, стандартизація, типове проектування, міжвоєнний період, модернізм.

Постановка проблеми. Тема розвитку архітектури житла займала одну з чільних позицій у західноєвропейській теорії і практиці першої третини ХХ століття. Загальновідомі об’єктивні суспільно-історичні причини такого типологічного „лідерства” були актуальними й для міжвоєнної Польщі. Необхідність повоєнного відновлення житлового фонду міст – з однієї сторони та його кількісного зростання – з іншої, актуалізували і стимулювали розробку нових технологій будівництва і генерування новітніх концепцій розвитку житлової одиниці (багатоквартирного будинку або квартири). Саме такий мотиваційний дуалізм створив передумови для формування різних за змістом шляхів розв’язання вказаної проблеми в польській архітектурі 1920-30-х років, став підґрунтям для розвитку нової системи та ієрархії цінностей в суспільстві, пропагованих архітектурними засобами. Усі вказані процеси викликають об’єктивне зацікавлення з огляду на перебування Волині¹ в зазначений період у складі II Речі Посполитої.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окреслена проблематика не була об’єктом комплексних досліджень вітчизняних архітектурознавців у запропонованому контексті. Тому, **мета роботи** полягає у виявленні взаємозалежності концепцій розвитку архітектури житла у міжвоєнній Польщі та проголошуваних суспільних ідей як елементу культурного простору.

Виклад основного матеріалу. За відправний пункт нашого дослідження можуть служити новітні трюїзми, сформульовані польським архітектурознавцем Ч.В.Крассовським стосовно міжвоєнної архітектури в цілому: „творами архітектури є насамперед будинки; серед будинків житлові

¹ Як адміністративно-територіальної одиниці – Волинського воєводства.

будинки домінують як кількісно, так і з огляду на їхнє суспільне значення; від початку [XX] століття горизонт зацікавлень архітекторів складають усі житлові будинки, незалежно від їх рангу” [1, с.41]. Запропонована вченим концепція сприйняття усієї нової архітектури через призму житлового будівництва засвідчила не тільки його значущість та масштаби, але й підтвердила широкі можливості архітекторів того часу в zakresі формулювання „ідеології” розвитку типології будівель.

Необхідно відзначити провідну роль різноманітних інституцій, створених польською державою у перші роки незалежності для підтримки будівельного руху, особливо в галузі спорудження житла. До їх числа належали: Будівельний банк, декілька Державних фондів (житловий, господарський, будівельний та розбудови міст), Фонд військового розквартирування. Власне на них покладалась функція накопичення коштів, що надходили з різних джерел, в тому числі закордонних², і спрямування їх на кредитування та фінансування будівництва. Тому, на початковому етапі основним завданням майже всіх організацій було виконання суспільного замовлення, достатньо далекого за змістом від пошуку формально-естетичної мови нової архітектури та її образності. На початку 1920-х років будівництво (як процес і галузь народного господарства) стало засобом боротьби з масовим безробіттям³, забезпечення населення помешканнями і тільки після цього – джерелом примноження національного багатства. Лише згодом, в середині 20-х років, нове будівництво сприймалось вже як процес творення якісно нового життєвого середовища відродженої держави, неможливий без співучасті архітектора, а споруджувані будівлі – були матеріальним підтвердженням динамічного розвитку її суспільства і економіки.

Очевидним є зв'язок між архітектурними рішеннями житлових будинків та промисловістю будівельних матеріалів, яка відігравала вирішальну роль у формуванні напрямів зацікавлення архітекторів. Загальновідоме захоплення залізобетоном у Західній Європі протягом першого двадцятиліття XX століття – універсальним, як вважали тоді, будівельним матеріалом, що дає змогу експериментувати з архітектурною формою або стандартизувати її завдяки досконалим технічним характеристикам, було підхоплене у Польщі з акцентом на дешевизну цього матеріалу та його індустріальність.

Таким чином протягом міжвоєнного періоду у II Речі Посполитій сформувались дві основні, нерозривно пов'язані концепції щодо розвитку

² Зокрема, у вигляді позичок, призначених для короткотермінових кредитів.

³ Ч.В.Красовський відзначає у одній із статей соціальне значення державної підтримки житлового будівництва зокрема: „ Житло побудоване за допомогою держави повинно бути такого типу, яке „... охороняє робітника від алкоголізму, його дітей – від впливів вулиці, свою робітничу сім'ю – від розпаду” [2, с.136].

житлової архітектури: **масового житлового будівництва** та похідної від неї – **будівництва мінімального житла**.

Нові архітектурні ідеї активно пропагувались в середовищі молодих польських архітекторів, незаперечним лідером серед яких був Шимон Сиркус (1893-1964). Після закінчення навчання на архітектурному факультеті Варшавської політехніки 1922 році, стажування у Краківській Академії мистецтв та Баухаусі у Веймарі Сиркус очолив авангардний, а згодом – модерністичний напрямок в польській архітектурі. Основним об'єктом його творчого зацікавлення був сучасний житловий будинок, архітектурний образ та об'ємно-планувальна структура якого є відображенням кардинальних суспільно-економічних і світоглядних змін.

У творчій спадщині архітектора теоретична складова була не менш вагомою, ніж проектна діяльність. Власне в царині останньої апробувались усі ідеї, сформульовані у численних публікаціях на тему нової архітектури та її місця в житті людини. Тому, своєрідної фаховою трибуною для популяризації ідей і концепцій західноєвропейської та вітчизняної модерністичної архітектури та мистецтва став заснований Ш.Сиркусом журнал „Праесенс”⁴, перший номер якого вийшов з друку у 1926 році. Саме на його шпальтах архітектор опублікував декілька програмних статей, де була окреслена роль архітектури ХХ століття і сформульовані засади, на яких вона повинна розвиватись. Ключові тези праць – архітектура змінює суспільний устрій так, як суспільний устрій змінює архітектуру, архітектура є промисловою продукцією, „машинізм” є основною властивістю нової архітектури.

Ці положення повною мірою стосувались архітектури житла, яке було провідною темою усіх творчих напрацювань Ш.Сиркуса. У вступній статті до прем'єрного номеру „Праесенсу” – „Кошторис архітектури” автор декількома штрихами позначає соціально-естетичні, філософські підвалини розвитку модернізму, виділяючи при цьому основні, на його думку, функції архітектури: „створення рам життя однієї людини або сім'ї, що дорівнює створенню домівки для одного чи індивідуального будинку; локалізації і полегшення колективної праці, зібрань, спорту, розваг, комунікації шляхом творення житлових будинків, фабричних будинків, стадіонів і т.і.” [3, с.6] Архітектор одразу наголошує, що архітектура повинна змінюватись залежно від змін життя. Розвиток промисловості, на думку Сиркуса, примушує пристосовувати архітектуру до продукції будівельного виробництва, а, значить, коригувати спосіб життя – „нова промисловість створила новий тип житла”.

⁴ Заснуванню журналу передувало утворення у 1926 році творчої групи з однойменною назвою, членами якої були: К.Криньський, Б.Ляхерт, Г.Стражевський, Ю.Шанайца, А.Рафаловський та ін. – в майбутньому визначні польські архітектори. Ш.Сиркус був її керівником та ідеологом. До 1930 року до групи увійшли також Б. і С.Брукальські, Х.Сиркус, Я.Найман, Ст.Хемпель, З.Скібневський.

І тут, згадуючи, гасло Ле Корбюзьє „Будинок – машина для життя”, Сиркус вибудовує свою систему архітектурного середовища нового часу: „меблі-машини”- „квартира-машина”- „місто-машина” [3, с.8]. Саме „машинізм” називає надихаючою ідеєю, що проникає у всі рівні проектування. У зв’язку з цим і творчий процес набуває ознак технічного конструювання – це компонування, монтаж стандартизованих частин, які є своєрідним будівельним матеріалом на кшталт дерева, каменю чи цегли. Використовуючи його, зодчий, як і раніше, виконує архітектурно-пластичні завдання. Лише в основу їх розв’язання покладені не традиційний спосіб пошуку образу в поєднанні з мистецькими засобами декорування, а план будинку і його конструкція. В такий спосіб автор демонструє свої „конструктивістські” переконання і вірність формулі „конструкція визначає форму”.

У статті Ш.Сиркус говорить також про розширення кола обов’язків сучасного архітектора (що теж є ознакою змін і розвитку), які тепер включають безперервний процес творення нових конструкцій та застосування нових матеріалів і нових винаходів. Головна соціально-просвітницька (виховна) місія зодчого – долання спротиву мешканців і навчання їх ощадливо, зручно і гігієнічно жити у ХХ столітті [3, с.8]. Ці тези – розвиток власних дещо пафосних тверджень щодо нового статусу архітектора у новому суспільстві: „Перед лицем цих завдань архітектор перестає бути тільки архітектором, а стає громадянином, що виконує обов’язки свого фаху з точки зору загального добра...”⁵

В ідеалістичному переконанні Ш.Сиркуса про вирівнювання потреб мешканців, створення відповідних їм декількох типів квартир, відрив „виробництва помешкань” від місця будівництва та інші складових його концепції про шляхи подолання житлової кризи відчутний вплив В.Гропіуса і програм Баухаусу, що закликали

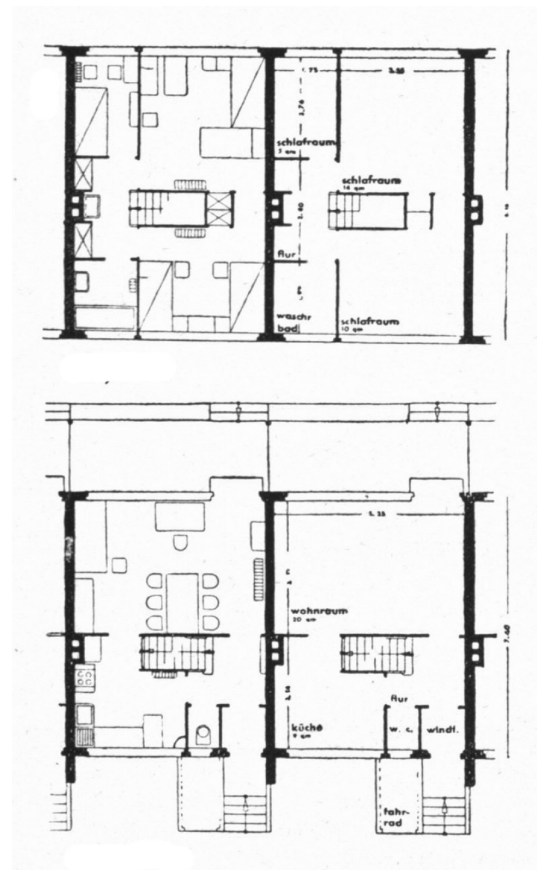

Рис.1. Схема розпланування поверхів блокованих житлових будинків селища Даммершток. 1927-28 рр.
Арх. В.Гропіус [11]

⁵ Цит. за Я.Віслоцькою [4, с.127]

архітекторів до пошуків нових способів будівництва та задоволення однакових потреб однаковими засобами [5, с. 230].

В тому ж смисловому ключі свої роздуми про організацію засобами архітектури суспільного життя та життя індивіда Шимон Сиркус продовжив у циклі невеликих есе під загальною назвою „Темп архітектури”, опублікованому у 1930 році в другому (останньому) номері квартальника модерністів „Праесенс” [6]. Головний акцент тут зроблено на тлумаченні запропонованої у попередній статті власної формули, за якою архітектура є функцією соціально-економічних, конструктивних та просторово-часових чинників.

Незважаючи на те, що модерністична архітектура в Польщі на початку 30-х років минулого століття впевнено зайняла провідні позиції і, здається, не потребувала доказів щодо переваг втілення ідей новітніми способами, архітектор протягом усього міжвоєнного періоду послідовно розвиває теорію „індустріалізації архітектури”. Спираючись на власний досвід експериментального проектування, вже реалізовані проекти нового житла в Німеччині, Голандії, Франції, Сиркус відзначає суперечності в традиційному будівництві, які водночас є аргументами на користь застосування нових будівельних технологій та матеріалів, „організації” продукування будинків. Так, перша суперечність полягає у неможливості приведення у відповідність несучої здатності традиційної цегляної стіни і розмірів вікон в ній для достатнього освітлення приміщень. Дещо нижче за текстом дає рекомендації щодо вирішення проблеми у новому будівництві; „одне вікно замість малих середньовічних віконців існуючих цегляних кам'яниць. Корбюзьєвське чи Аудівське вікно, що опоясує цілий будинок нічим не перерваною смугою” [7, с.98]. Друга – у перевитратах будівельних матеріалів для забезпечення теплотехнічних властивостей стін („цегляні стіни – марнотратство матеріалу і місця” [7, с. 93]). Третя суперечність – між темпами будівництва з цегли та темпом життя. Врешті, критикуючи традицію, Ш.Сиркус не обмежується лише констатацією існуючих проблем, а представляє своє бачення шляхів масового продукування доступного житла через використання у будівництві промислового методу, „подібного до методу будівництва машин” [7, с. 93]⁶. „Запровадження механічного виробництва до будівництва – крок вперед в орієнтації його на масовість” – скаже згодом подружжя Хелени і Шимона Сиркус (з кінця 1920-х більшість теоретичних праць і проектів виконувались архітекторами у співавторстві) про соціальну значущість концепції [8, с. 2].

⁶Як впливає з процитованих фрагментів авторського тексту, архітектор все більше схиляється до використання знаменитих п'яти засад „нової архітектури” та принципів проектування житла, пропагованих Ле Корбюзьє, поступово відходить від баухаусівської естетики прямого кута.

Саме з таких технократичних позицій архітектори підходять до розв'язання наступного завдання, яке дозволило б, як і індустріалізація, забезпечити швидкий темп будівництва – до розробки концепції мінімального житла – основного елементу масового будівництва. Власне саму категорію „мінімальне житло” у той час розглядали з двох позицій – як мінімальне за вартістю, так і мінімальне за об'ємом та площею („тільки з матеріальних міркувань ми змушені тимчасово мислити категоріями мінімумів: мінімум поверхні, мінімум висоти” [7, с. 105]).

В архітектурних колах міжвоєнної Польщі активно дискутувалась питання, яким повинна бути найменша одиниця „суспільного організму” – мінімальна квартира. Порівнюючи досвід проектування і будівництва мінімального житла у провідних європейських країнах з польськими напрацюваннями у цій галузі, архітектори відзначали невідповідність діючих будівельних норм економічній ситуації в країні та світовим тенденціям. Зокрема, на думку Я.Гінетт-Войнаровичової – авторки однієї з статей у авторитетному часописі „Будинок. Селище. Квартира” („Dom. Osiedle. Mieszkanie” („DOM”)), тематика якого була безпосередньо зорієнтована на проблеми організації середовища проживання, - мінімізуючи площу квартири, необхідно дотримуватись розмежування функцій та виділення окремих приміщень або зон (сну, приготування та прийняття їжі, проживання, особистої гігієни) [9, с. 12]. Авторка вважає неприйнятним для польських умов правило, що діє в той час в Англії, Голандії, Бельгії, Німеччині, Австрії, відповідно до якого в квартирі повинно бути не менше чотирьох житлових приміщень (декілька спалень і одна загальна кімната). В підсумку, висуває цілком слушну пропозицію проектувати різні типи мінімального житла залежно від складу і кількості членів сім'ї, однак, проектування однокімнатних квартир допускає тільки для бездітних родин [9, с. 13]. Відкритим для подальшого обговорення залишалось питання оптимальних площ приміщень.

Розробка теми „мінімального житла” в Польщі на зламі 1920-30-х років стала адаптацією до актуальних соціально-економічних умов рішень і рекомендацій II Конгресу сучасної архітектури (CIAM), проведеного у Франкфурті на Майні (Німеччина) в жовтні 1929 року. Колосальній за розмахом загальноєвропейській акції передувала велика підготовча робота, завдяки якій була визначена тема і основна мета цього форуму – на основі зібраних міжнародних даних виробити єдиний стандарт мінімального житла [10, с. 16]. Адже виявилось, що в кожній європейській країні, де до цього моменту були збудовані житлові квартали, мікрорайони, селища малогабаритного доступного житла (наприклад, в Німеччині, Голландії, Швейцарії, Іспанії та ін.), діяли дуже різні норми щодо мінімального набору

приміщень та їх площ. Хоча планованого результату не вдалося досягнути, однак, видатні представники нової архітектури дійшли спільного висновку про те, що житло такого типу може мати право на існування лише за умови однакових підходів до проектування міста та його найменшого архітектурно-просторового елементу – житлової комірки.

Конгрес супроводжувався виставкою проектів „найменшого житла”, на яку було представлено 400 робіт, в тому числі членів Праесенсу Барбари і Станіслава Брукальських та Бруно Зборовського [10, с. 21]. Проекти склали неоціненний теоретичний матеріал для обміну досвідом між європейськими архітекторами-модерністами та пошуків універсальних рішень. Найцікавіші роботи публікувались на сторінках журналу „DOM”.

Зазначимо, що в основі концепції „мінімального житла” Б. і Ст. Брукальських лежали суспільні і функціональні чинники, на відміну від теорії подружжя Сиркус, які ставили у фарватер технічні і виробничі, прагнучи максимальної стандартизації житлової комірки і, як наслідок – максимального спрощення форми.

Як перші, так і другі вважали, що важливою властивістю житлової комірки мала бути раціональність її планування, придатна для багаторазового повторення в об’ємі багатопверхового будинку, а також гнучкість і „еластичність” розпланування, що розширює поле комбінаторних можливостей в межах одного типу квартири. В цілому ж категорію „тип” архітектори-модерністи застосовували в двох її значеннях: ідеї-принципу та повторюваної моделі [11, с. 118]. Пошуки універсальної форми на основі типу, віднайдення повторюваних рис та укладання відповідної класифікації, давали можливість формулювати правила і закономірності. Останні ставали базисом творчого процесу, який мав багато спільного з науковим дослідженням. Звідси, як зазначає польський архітектурознавець, Я.Рогуська, захоплення модерністів

Рис.2. Схема розпланування житлової блок-секції з „малими” квартирами (Німеччина) [9]

наукою та її методами [11, с. 118] і наступне їх застосування в проектному процесі. Багатоквартирний будинок модерністи бачать об'єктом дослідження на предмет універсальності форми і досконалості функції, адже він – „апарат спільного користування”, який в будь-який момент повинен забезпечити родині спокій і звичне відчуття проживання „у себе” [3, с.9].

Комплекс таких умов став відправною точкою напрацювання спеціальної програми з обов'язковим врахуванням суспільного чинника – „створення помешкань, які б задовольняли істотні біологічні, культурні потреби широких мас і організовували життя сімей відповідно до досконалих форм суспільного життя”⁷. Така новаторська за змістом програма була розроблена у 1930 році для проектування житлового кварталу в районі Раковець у Варшаві. Як зазначає Я.Рогуська, в процесі проектування були застосовані новітні методи і принципи: колективна праця архітекторів, економістів, конструкторів, соціологів, спрямована на пристосування розмірів і стандарту квартир до дуже низької платоспроможності наймачів, застосування сталюї каркасу, вилучення усіх громадських функцій для зосередження їх в окремій будівлі, забезпечення світлом і свіжим повітрям [11, с. 108].

Однак, більшість пропозицій та новаторських проектів головних ідеологів технократичного шляху розвитку масової архітектури житла Х. І Ш.Сиркусів були реалізовані із значною поправкою на економічну дійсність Польщі 1930-х років. Дешеві, на думку авторів, індустріальні методи будівництва виявились занадто дорогими для масового зведення „мінімального житла”, так як потребували відповідної матеріальної бази промисловості будівельних матеріалів і власне самих матеріалів нового покоління. Як і писав Ш.Сиркус у одній із своїх праць ще на зорі творчої кар'єри, „такі проекти це експеримент. Їх навіть можна трактувати, як абсурд, але вони мають сенс тоді, коли є обґрунтуванням нових канонів архітектурної композиції (декомпозиції), часу руху і простору” [3, с. 16]. Своїми розробками архітектори випередили час.

Більшість членів групи польських модерністів „Праесенс” продовжили свою діяльність протягом 1930-1933 років у проектному бюро при Закладі Суспільного Страхування (Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS)). Висновок про завдання ЗСС, ухвалений Радою міністрів II Речі Посполитої наприкінці 1929 року, передбачав будівництво житла для робітників і службовців (інтелігенції) у більших містах і промислових центрах [12, с.4] з низькою платою для майбутніх наймачів.

Власне в бюро ЗСС в реальному проектуванні, а потім і будівництві, у архітекторів досвідчених і відомих (подружжя Брукальських, Б.Ляхерт, Ю.Шанайца, Я.Найман) та молодих початківців (П.Беганьський,

⁷ Цит. за Roguska [10]

А.Бжозовський, Я.Реда) з'явилась можливість удосконалювати, розробляти і втілювати ідеї „мінімальної квартири”. Крім того, як впливало із завдань ЗСС, квартири для різних верств населення передбачали розробку окремих функціональних програм проектування. В результаті, архітекторами були запропоновані до реалізації проекти декількох типів квартир (як базові), представлені у ґрунтовній статті М.Понікевського, опублікованій у журналі „DOM” [13].

Потреба у спорудженні таких будинків і помешкань є характерним прикладом суспільного замовлення, завдяки якому могло розвиватись експериментальне проектування. Тут в роки кризи початку 30-х років минулого століття, архітектори і конструктори могли отримати роботу, пропонуючи нові й оригінальні вирішення в розплануванні, конструюванні окремих вузлів і деталей. Ще один важливий чинник зацікавлення фахівців – дійсна можливість втілити проект в життя, здійснювати авторський (технічний) нагляд за процесом будівництва.

Акція охопила найбільші міста Польщі: Варшаву, Лодзь, Краків, Львів, Люблін, Познань, Гдиню, Білосток та ін. Планувалось також проектування та зведення житла ЗСС у Ковелі, Луцьку, Рівному, Тернополі, Станіславові (Івано-Франківську) та інших містах східних воєводств [12, с.19-20]. Закономірно, що масштаби будівництва у центрі і провінційних містах значно різнилися. Для прикладу у Варшаві було збудовано декілька багатоквартирних будинків: по вул. Словацького (арх. Ст.Брукальський, Ю.Шанайца (1935 р.)), на площі Інвалідів (арх.Ю.Шанайца, 1936 р.), житлових кварталів по вул. Дзеннікарській та в районі Жолібож (60 індивідуальних будинків) авторства Ю.Реда, Р.Пьотровського, Ю.Шанайци (1936 р.) [4, с.194-195]. Що ж до реалізацій на Волині, то до нашого часу дійшов невеликий комплекс з двох триповерхових будинків в Луцьку⁸, розташований на колишній вулиці 29 Листопада (зараз – вул.Шопена).

⁸ Цікавим є факт їх розташування на території житлового кварталу для службовців, збудованого у середині 1920-х років польською владою в рамках загальнодержавної програми забезпечення житлом державних службовців. Більше того, нові житлові будинки ЗСС зведені на місці декількох знесених будинків цього кварталу, що є символічним свідченням стрімкої еволюції архітектури житла: від ностальгійно-романтичного типу польського „дворека – невеликого одно-, двоповерхового будинку з характерним силуетом даху, до багатоквартирного будинку – „крупної форми”, що втілювала ідею архітектурного мінімалізму та функціональності.

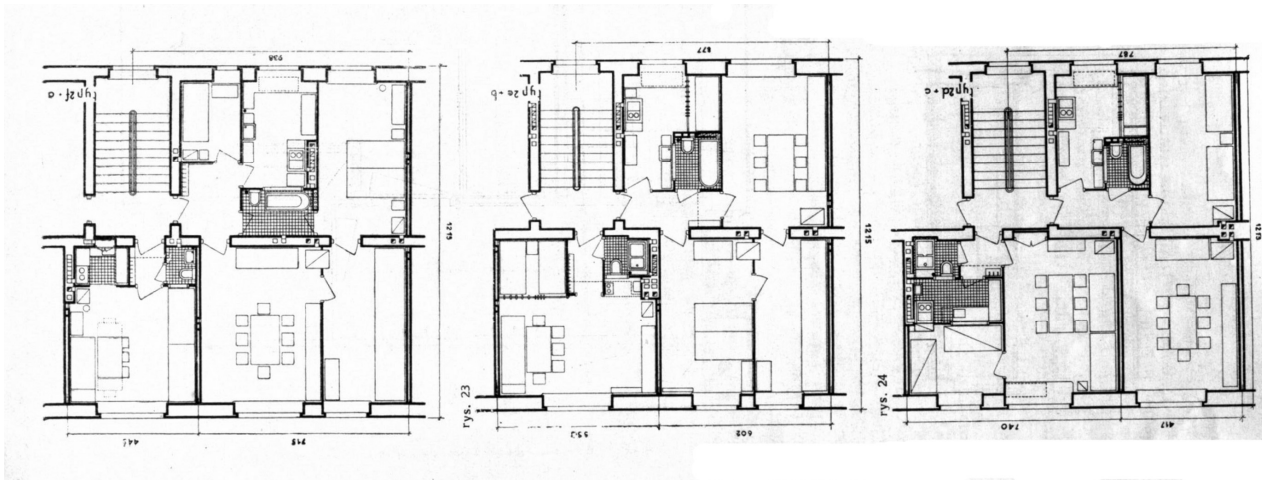

Рис.3. Планувальні типи квартир, застосовані у будинку ЗСС в Луцьку. 1938 р.

Зовнішнє опорядження об'ємів не було виконане, зважаючи на завершення будівництва влітку 1939 року. Однак, в аскетизмі і „чистоті” форм протяжного паралелепіпеда, прорізаного однаковими вікнами, та строгому ритмі тонких цегляних стовпчиків, що декорують фасад технічного поверху, відчутний дух архітектури конструктивізму. Розпланування восьми секцій, що утворюють блок „А” зорієнтований на вул.Шопена, доволі різноманітне, що пов'язано з наявним наскрізним проїздом по головній осі будинку та індивідуальним вирішенням планів торцевих секцій. В проекті, затвердженому у 1938 році [14], були запропоновані різні типи квартир, розташовані в межах однієї секції: 1-, 2-, 3- та 4-кімнатні різного ступеня комфортабельності (не у всіх квартирах передбачені ванні кімнати). Характерною особливістю кожного з помешкань був тільки один вхід, що свідчило про невисокий стандарт проживання⁹, своєрідну „демократизацію” у способі життя – відмову від прислуги. При цьому житлова площа квартир є значною.

Висновки. Проблема забезпечення населення комфортним і недорогим житлом у II Польській Республіці була актуальною протягом усього міжвоєнного двадцятиліття. Значні масштаби необхідного будівництва і економічні проблеми держави у 1920-30-х роках були конфронтаційними за своєю суттю суспільними чинниками, які сформували для польських архітекторів широке поле творчого пошуку у цьому zakresі. Водночас, їх прагнення увійти та утвердитись в архітектурних колах Західної Європи, де провідними зодчими – представниками архітектури авангарду були вже апробовані власні концепції вирішення житлової проблеми в нових суспільних умовах, спонукало запозичувати, розвивати і генерувати ідеї в житловій сфері з урахуванням тогочасних соціально-економічних умов в польській державі.

⁹ Квартири з одним входом засвідчували відхід від розповсюдженої схеми організації простору більших квартир, розділених на головну та кухонну частини (функціонально-планувальна модель багатоквартирного будинку, що сформувалась в містах до 1914 року).

Незважаючи на ідеалістичність технократичних концепцій масового житлового будівництва і утопічні прагнення за допомогою виокремлення громадських функцій змінити спосіб життя мешканців, теоретичні напрацювання польських архітекторів в цій галузі стали основою для розвитку архітектурно-будівельних технологій повоєнного періоду. Експериментальне проектування „мінімального”, „найменшого” житла з „еластичною” схемою розпланування заклало основи функціонального методу проектування квартир.

Новітні концепції розвитку житлової архітектури, опрацьовувані переважно столичними архітекторами, не знайшли широкого розповсюдження і апробації на теренах Волині насамперед у зв'язку з економічними причинами, як на загальнодержавному, так і місцевому рівнях. Лише завдяки окремим акціям, що підтримувались державою, із значним запізненням у порівнянні з іншими регіонами Польщі, в адміністративному центрі регіону – Луцьку – з'явилися багатоквартирні будівлі, які були зразками нової моделі і стандартів проживання, нових архітектурно-планувальних тенденцій в житловому будівництві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Krassowski Cz.W. Z zagadnień architektury warszawskiej dwudziestolecia międzywojennego / Cz.W. Krassowski // Fragmenty stuletniej historii. 1899-1999. Ludzie. Fakty. Wydarzenia. – W-wa: , 2001. – S. 41-62.
2. Krassowski W. Z zagadnień architektury warszawskiej dwudziestolecia międzywojennego / W. Krassowski // Sztuka XX wieku – W-wa: PWN, 1971. – S. 133-151.
3. Syrkus S. Preliminarz architektury / S. Syrkus // Praesens. – 1926. - №1. – S.5-16.
4. Wisłocka J. Awangardowa architektura polska 1918-1939 / J.Wisłocka. – W-wa: Arkady, 1968. – 290 s.
5. Иконников А.В. Архитектура XX века. Утопии и реальность: в 2-х т. / А.В.Иконников. – М.: Прогресс-Традиция, 2001. – Т.1. – 656 с.
6. Syrkus S. Tempo architektury / S. Syrkus // Praesens. – 1927/30. - №2. – S.3-34.
7. Syrkus S. Nowe konstrukcje i materiały – nowa architektura / S.Syrkus // Praktyczna Wiedza Przemysłowa. – R.II. – 1931. – №5. – S.92-106.
8. Syrkus H., Syrkus Sz. Masowa produkcja mieszkań / H.Syrkus, Sz.Syrkus // Dom. Osiedle. Mieszkanie (DOM). – 1931. - №9. – S.2-15.
9. Ginett-Wojnarowiczowa J. Najmniejsze rozmiary mieszkania / J.Ginett-Wojnarowiczowa // DOM. – 1929. - №3. – S.8-13.

10. Roguska J. Helena i Szymon Syrkusowie: koncepcje typizacji i uprzemysłowienia architektury mieszkaniowej / J.Roguska // KAiU. – 2000. – Z.2. – S. 105-118.
11. Syrkus S. II Międzynarodowy Kongres architektury nowoczesnej / S. Syrkus // DOM. – 1929. - №9. – S.16-21.
12. Piotrkowski R. Akcja budowlano-mieszkaniowa Zakładów Ubezpieczeń Społecznych w latach 1930-1933 / R.Piotrkowski. – Warszawa, 1934. – 81 s.
13. Ponikiewski M. Budownictwo mieszkaniowe Zakładów Ubezpieczeń Społecznych / M.Ponikiewski // DOM. – 1932. - №3. – S. 15-23.
14. Державний архів Волинської області, ф.46, оп.6, спр. 3663.

Аннотация

В статье рассмотрены основные концепции развития архитектуры массового жилищного строительства во II Польской Республике в контексте западноевропейских тенденций и внутренних социально-экономических условий. Выявлена роль концепций в формировании новой „модели проживания” и их влияние на типологию жилья, развитие экспериментального проектирования.

Ключевые слова: массовое и минимальное жилье, квартира, индустриализация, стандартизация, типовое проектирование, междувоенный период, модернизм.

Summary

The main concepts of the development of mass and minimal dwelling architecture in the 2 Rzecz Pospolita in the context of west-European tendencies and internal social-economic conditions are considered in the article. The role of the concepts in the formation of the new “dwelling model” and their impact on the dwelling types and on the development of experimental planning is also revealed.

Key words: mass and minimal dwelling, flat, industrialization, standardization, typical planning, interwar period, modernism.